

הרצאה זו מוקדשת לזכרו של פרופ' יזהר הירשפלד ז"ל

יזהר, מהמכון לארכיאולוגיה, האוניברסיטה העברית
בירושלים, שהכיר ואהב את הנגב, תרם רבות
להצלחת מחקר זה.

שרידות עצי פרי בחוות חקלאיות עתיקות, ששוחזרו בהר הנגב

אלי אשכנזי, המחלקה לגיאוגרפיה, האוניברסיטה העברית
בירושלים

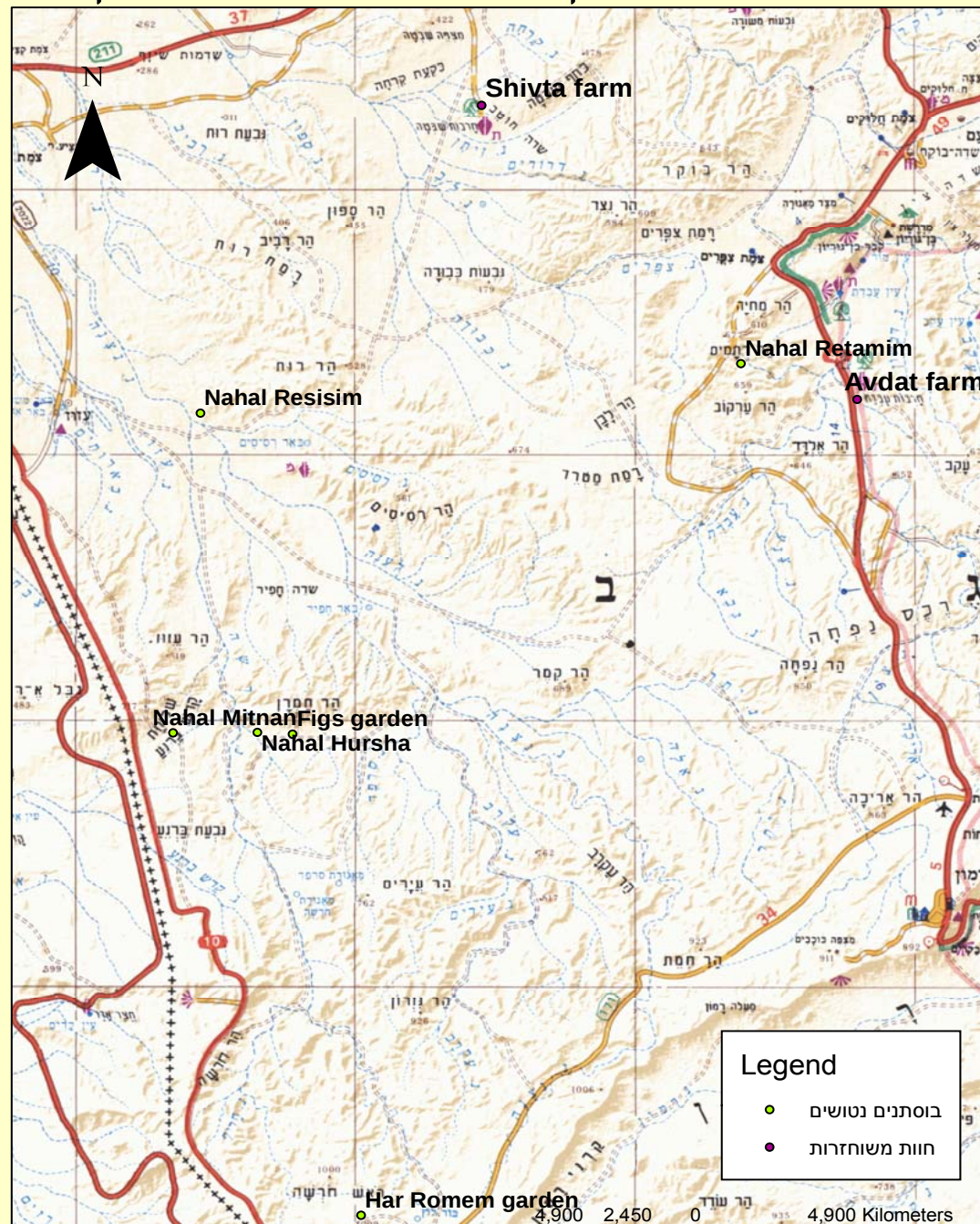
פרופסור ריכב רובין, המחלקה לגיאוגרפיה, האוניברסיטה
העברית בירושלים

ד"ר יואב אבני, המכון הגיאולוגי ומרכז מדע רמון
ד"ר גדעון אבני, רשות העתיקות והמכון לארכיאולוגיה,
האוניברסיטה העברית

מטרות המחקר

1. בדיקת השרידות הבוטנית של עצי הפרי שניטעו בחוות ששוחזרו על ידי אבן-ארי ועמיתיו, החל מסוף שנות ה-50 ובמהלך שנות ה-60, ובבוסתנים בדואיים נטושים בהר הנגב.
2. בדיקת הקשר שבין מיקום המערכות החקלאיות הקדומות בהר הנגב ומתקניהן (חוות חקלאיות, טראסות, קירות תמך, תעלות הטיה וכדומה) לבין שטחי החשיפה של יחידות גיאולוגיות נבחרות שיש להן משמעות בריכוז גבוה של מי נגר.
3. אימות הקשר שבין מידת שרידות עצי הפרי לבין שטחי החשיפה של יחידות גיאולוגיות נבחרות ושל המבנה הטופוגרפי, כפי שעלה מחקר המערכות החקלאיות העתיקות וסביבתן הפיסית.

אזור המחקר ואתרי המחקר

חוות אבן-ארי בעבדת

חוות מיכאל בשבטה

בוסתן בהר רומם

עץ שקצות ענפיו העליונים ללא עלים

עץ אלה נמוך עם פירות רבים

עץ אלה בגובה בינוני, עם פירות מעטים

צימוח חדש לאחר עקה

זית שהתאושש מעקת מים

עץ שעלוותו מתרכזת בחלקו העליון

עצים נמוכים

עצים בינוניים בגובהם

עצים גבוהים

עומק קרקע

בוסתן תאנים בבסיס מדרונות תלולים וחשופים מקולוביום

בוסתן תאנים בבסיס מדרונות מתונים עם קולוביום

עצים הגדלים בסמוך למצוקים

עצי רימון באותו בוסתן, מרוחקים מהמצוק

סיכום

- קיים קשר בין יחידות גיאולוגיות שיש להן משמעות בריכוז גבוה של מי נגר, כגון מידת החשיפה של המסלע מקולוביום, סוג המסלע והרכבו, מידת הסידוק של המסלע וכדומה, לאיכות הגידול של עצי פרי במדבר. קשר זה מתבטא בתרומת נגר עילי ובתרומת סחף, המעבה את הקרקע.
- ניתן לומר ששני גורמים מרכזיים משפיעים על הישרדות העצים. הראשון הוא הטיית המים, והשני הוא הטיפול בעצים.
- שני גורמים אלו כמעט שאינם מתקיימים בחוות המשוחרות ובבוסתנים הנטושים, או שאינם מתקיימים כלל. למרות זאת העצים שורדים.
- סביר להניח שבמידה שתנאים אלו היו מתקיימים, לא צריכה הייתה להיות בעיה מהותית בגידול מינים אלו בחוות מי נגר, כשכמות המשקעים השנתית היא 90 מ"מ לערך. קביעה זאת מתייחסת גם לגבי גידול העצים ושרידותם וגם לתנובת פרי איכותית.